

Не знайшоў я ў арфаграфічных і перакладных іншамойна-беларускіх слоўніках слова "дасуг", якое запанавала ў літаратуры і афіцыйных дакументах. Няма такога паняцця і ў апошніх слоўніках, створаных навукоўцамі Інстытута мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук на аснове Закона Рэспублікі Беларусь ад 23 ліпеня 2008 года "Аб Правілах беларускай арфаграфіі і пунктуацыі". Рускае "досуг" усюды перакладаецца як "вольны час", а "отдых" — "адпачынак", "сачын", "рэкрэацыя".

Я разумею, чаму рускае слова "досуг" трапляе ў спецыяльную навуковую лексіку: з-за недастатковай адукаванасці і небеларускай ментальнасці, асіміляцыі мыслення. Палтумачым.

Сярод спецыялістаў культуры і мастацтва існуюць паняцці (напішам па-руску) "культурна-дасуговая дзейнасць", "культурна-дасуговое мерапрыемства", "культурна-дасуговыя ўстановы". Даследчык Ірына Смарговіч тлумачыць, напрыклад, другое словазлучэнне сярод названых як "масавыя мерапрыемствы, накіраваныя на задавальненне сацыяльна-культурных (духоўных, эстэтычных, інтэлектуальных, камунікатыўных, рэкрэацыйна-забаўляльных) патрэб насельніцтва

"Вольны час" — толькі не "дасуг"!

ТЭКСТ

Алесь ЛОЗКА,

начальнік аддзела традыцыйнай культуры і аматарскай творчасці Інстытута культуры Беларусі, кандыдат філалогіі, дацэнт

ў сферы вольнага часу, якія садзейнічаюць далучэнню грамадзян да культурных каштоўнасцей, што прыводзяць да спецыяльна вызначаных для гэтага месцаў [...] Да культурных мерапрыемстваў вольнага часу належаць святы, фестывалі, канцэрты, спектаклі, шоу-праграмы, вечарыны, прэзентацыі, выстаўкі, дыскатэкі і іншыя аналагічныя мерапрыемствы...

У большай частцы друкаваных матэрыялаў на беларускай мове можна сустрэць рускую кальку тэрміна "культурна-дасугавыя мерапрыемствы" і да таго падобнае. Магчыма, можна было б і не звяртаць увагу на падобныя памылкі. Маўляў, на тое ж яны і памылкі, каб іх рабіць. Ды ўсё ж такі сустракаецца выкарыстанне тэрміна і правамернае, сапраўды па-беларуску. Але гэта ўжо становіцца рэдкасцю. Спецыялісты адзначаюць, што непажаданая, а нават і пагражальная, тэндэнцыя развіваецца даволі хутка. Самае кепскае, што памылковае, неправамернае выкарыстанне названай лексікі прасочваецца і ў асобных дакументах міністэрстваў, якія лічацца нарматыўнымі, таму напісанне паводле іх узораў капіруецца арганізацыі і ўстановы.

Вось, напрыклад, "Агульныя прынцыпы дзейнасці дзяржаўных клубных устаноў" — дакумент, які быў зацверджаны Міністэрствам культуры ў 1991 годзе. У ім некалькі разоў правамерна ўжываецца словазлучэнне "вольны час", але ж у адным месцы праскочыла і недарэчнае "дасугавыя аб'екты". Магчыма, праз гэта асобныя абласныя і раённыя выканкамы ўзялі памылковы ўзор, які ўжывалі ў сваёй дакументацыі. Да гонару Міністэрства культуры, памылку выправілі ў 2004 годзе, калі зацвердзілі новае "Палажэнне аб клубнай установе ў Рэспубліцы Беларусь", дзе не сустракаецца "дасуг", а ўжываецца выключна "вольны час". Дарэчы, намі заўважана, што добрае выключэнне адносіцца і да праекта Кодэкса Рэспублікі Беларусь аб культуры, які знаходзіцца на стадыі прыняцця ў парламенце.

Як жа перакладаць вышэйназваныя паняцці? У чалавека з постсавецкай ментальнасцю не ўкладваюцца ў галаву беларускія словазлучэнні "культурная дзейнасць у вольны час", "культурная ўстанова вольнага часу". Яму, узгадаванаму на іншай моўнай глебе, бліжэй прыметнікавы ўтварэнні

накштат "культурна-дасугавыя мерапрыемствы", "культурна-дасугавыя ўстановы". А іншае гучыць для яго незвычайна, "не верна".

Шаноўныя! Мовы адрозніваюцца стылістычнай будовай сказаў, лексічным і іншым складам. Напрыклад, у французскай мове толькі чатыры склоны, якія кіруюцца прыназоўнікамі, а ў беларускай і рускай — шэсць, іх вызначаюць канчаткі, у італьянскай — больш за дваццаць форм часоў дзеяслова... У беларускай мове ёсць словы, якіх няма ў іншых. Сяргей Грахоўскі пісаў у вершы "Я многіх люблю, а кахаю адну". Як такое перакласці на рускую мову? Беларусы могуць ласкава назваць жанчыну зоркаўкай, журавінкай, валожкай, месячыкам, а вось па-руску для нас гэтыя словы ў адносінах да каханых не гучаць: "гвоздичка", "ключвинка", "василёчек", "луннушка"...

Хоць і па-беларуску магчыма прыметнікавае словазлучэнне падобных рускіх адпаведнікаў. Можна сказаць "культурна-рэкрэацыйная дзейнасць", пад якой маецца на ўвазе дзейнасць па ўзнаўленні, кампенсацыі, рэгенерацыі фізічных, інтэлектуальных, эмацыянальных сіл чалавека. Напрыклад, прафесар культуралогіі Аляксандр Смолік і іншыя выкарыстоўвае словазлучэнне "культурна-адпачынакавая дзейнасць".

Такім чынам, у названай справе патрэбна перабудова, змены.